

*Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde*

XXXVIII, 3, 152

België-Belgique
P.B.
3300 Tienen 1
2/3954

DODION M
LELIELAAN 34
3191 HEVER

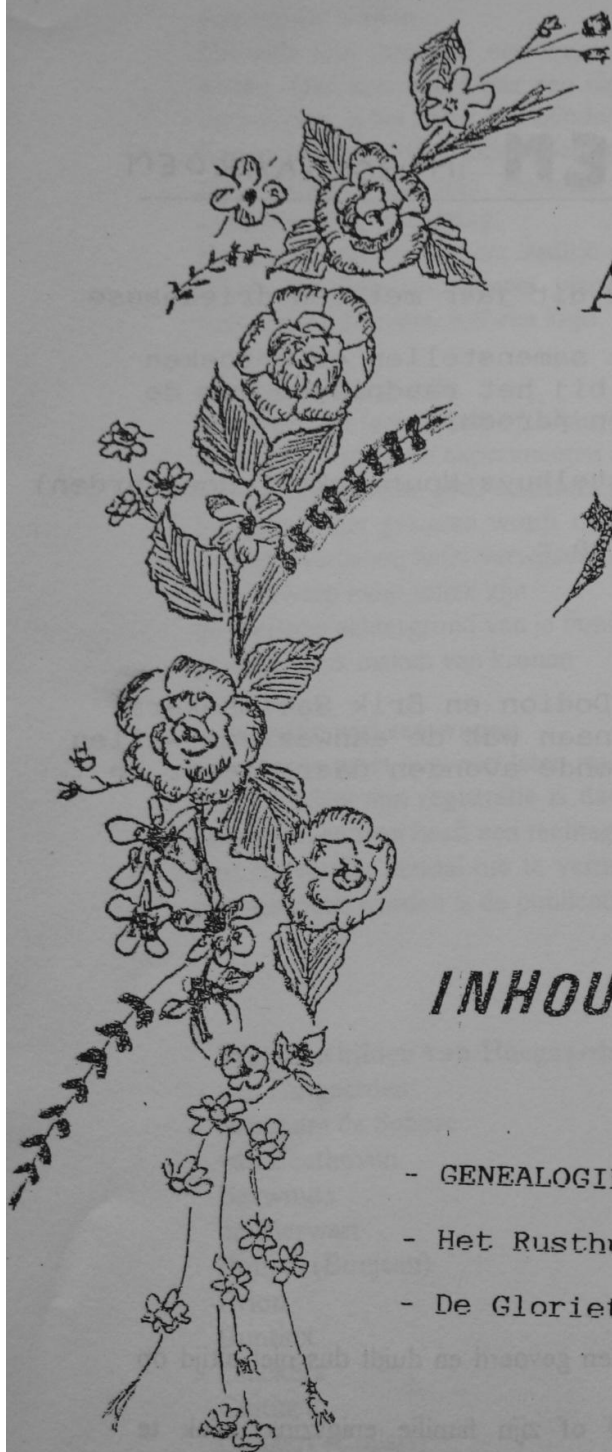
Uitgiftekantoor, 3300 Tienen 1

ALPAIDIS.

V.U. E. Grooten
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks

A FLEVERING

ALPAIDIS

38STE jaargang

INHOUD nr. 152

- GENEALOGIEDAGEN in HOEGAARDEN
- Het Rusthuis van Hoegaarden
- De Gloriette in de Doelstraat

GENEALOGIEDAGEN IN HOEGAARDEN

De Heemkundige kring 't Nieuwhuys start dit jaar met een driedaagse cursus genealogie.

Daarin zullen we u wegwijs maken in het samenstellen en opzoeken van uw stamboom en u verder begeleiden bij het raadplegen van de verschillende archieven van gemeente en parochie.

Deze dagen zullen doorgaan in het Kapittelhuys (Houtmarkt 1 Hoegaarden)

We starten steeds om 19.30 uur en dit op :

Woensdag 24 september 2003

Woensdag 08 oktober 2003

Woensdag 29 oktober 2003

Deze cursus wordt gegeven door Maurits Dodion en Erik Saelmaekers. Tijdens de eerste avond zal worden nagegaan wat de aanwezigen willen op gebied van genealogie om dan de volgende avonden daar dieper op in te gaan.

U BENT ALLEN HARTELIJK WELKOM.

HET WETEN WAARD

De weg naar een familiewapen

waarom een familiewapen?

Een wapenschild werd niet allen door adellijke personen gevoerd en duidt dus niet altijd op een adellijke afkomst.

Een wapenschild kan een manier zijn om zichzelf of zijn familie enigszins uniek te onderscheiden van de anderen. Een familielogo als het ware. Men kan zich ook een wapenschild wensen om andere redenen: uit nostalgie naar de koene ridders en jonkvrouwen uit de Middeleeuwen, omdat men hoopt zo een stap hoger op de sociale ladder te klimmen, ... Maar als men een wapenschild wil voeren heeft men alleszins interesse voor traditie en geschiedenis.

Bij het zoeken naar een familie-wapenschild zijn er twee mogelijkheden: ofwel neemt men een oud familiewapen over, ofwel neemt men een nieuw wapen aan.

een oud wapen

Om een familiewapen terug te vinden is stamboomonderzoek absoluut noodzakelijk. Een wapen uit vorige eeuwen, gedragen door een bepaalde familie of individu, kan alleen door verwantschap aan een huidige familie(naam) toegekend worden. Omgekeerd kan men proberen zijn verwantschap aan te tonen, eens dat men meent een wapen gevonden te hebben.

een nieuw wapen

Dikwijls kan men wel een wapenschild vinden maar kan men de link niet leggen met het heden. Dan kan men beter een nieuw wapenschild aannemen. Als dat op de juiste manier is ontworpen, is het zeker niet minderwaardig aan een oud wapen.

Een persoonlijk of familiewapen ontwerpt men liefst niet zelf. En als men het zelf doet moet men minstens de raad inwinnen van een heraldicus of een neutraal iemand of van een genealogische vereniging.

Er is ook een heraldische traditie die een aantal regels voorschrijft en waaraan men zich best houdt als men het nieuwe wapen wil laten registreren. Trouwens, zonder de regels te respecteren kan men wel een logo, maar geen wapenschild ontwerpen.

te respecteren regels

de kleurregel (geen kleur op kleur, geen metaal op metaal)

de schildvorm (geen experimenten met al te exotische dingen)

vrouwen gebruiken geen schilddekking (helm, helmtaken en dekkleden)

het motief dat gekozen wordt moet zo eenvoudig mogelijk zijn (moet direct herkenbaar zijn, en niet overladen; liefst verwijzen naar de naam, beroep of afstamming)

het ontwerp moet uniek zijn

de etnische achtergrond van je familie moet gerespecteerd worden

geen gebruik maken van kronen

registratie van een wapen

Een wapen moet men *niet* laten registreren.

Het voordeel van registratie is dat men dan zijn wapen veilig stelt. Niemand anders kan het aannemen en men heeft een rechtsgrond om usurpatie te vervolgen.

Een eenvoudig middel om te vermijden dat het wapenschild per ongeluk door iemand anders gaat gevoerd worden is de publicatie ervan op een of andere manier.

Wapenschilden van Hoegaardse families

van Autgaerden

Beeckam de Schore

van Beethoven

Berwouts

de Bierwart

Bonjan (Bonjean)

Brion

Buntinx

Cluckers

Clutinck

Collaert (Collart)

Cypers

van Craesbeek

van den Creeft

van Diest

van den Dijck

Dotremont

Dullaerts

van Erps

van Gotsenhoven (Van Goitsenhoven)

van Haegendoren

van Herbergen

Hoebanx

Homblé

de Huttebize

Keldermans

de Laminne

Lintermans

de Longueval

Maes

van Meldert

Meugens

van Molle (Van Mol, Vanmol)

van Montenaeken

van Nerum

Nijs (Neys)

van Osmael

van Parijs

de Pas

Peeters

van de Putte (du Puis)

Rega

van Roest

van Schore

Sweerts

Swilden (Swellen, S'Wilden)

van der Taelen

Withoff

nuttige adressen

Heraldische en genealogische commissie van de Confrerie der V Geslachten

p/a Maurice Dodion
Lelielaan 34
B. 3191 Hever
tel. 015/61 43 24
e-mail dodionm@hotmail.com

Heraldisch College van de VVF (Vlaamse Vereniging van Familiekunde)

Van Heybeeckstraat 3
B. 2170 Merksem
tel. 03/646 99 88
fax 03/644 46 20

De Vlaamse Heraldische Raad

p/a Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Zandstraat 3
B. 1000 Brussel
tel. 02/209 27 02
fax 02/209 27 05

In oudere Nederlandse teksten komen we wel eens andere benamingen voor de maanden tegen. We geven hier de bijzonderste :

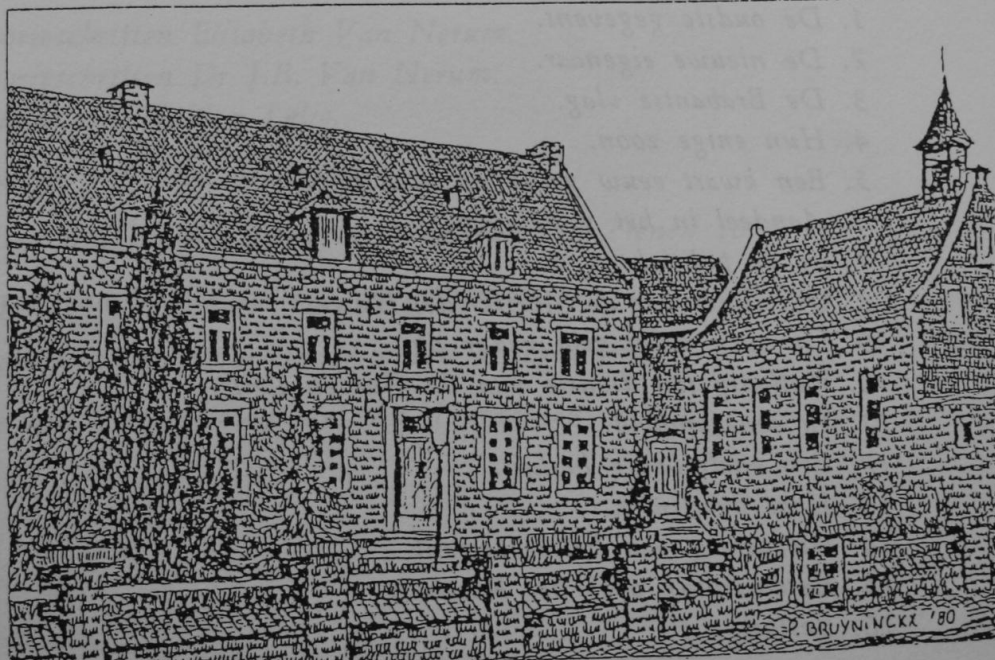
Januari	Louwmaand, Lauwe, Ismaand
Februari	Sprokkelmaand, Sporkel(e), Schrikkelmaand
Maart	Lentemaand, Akkemaand
April	Grasmaand, Prille- of Paasmaand, Pril
Mei	Bloeimaand, Wonnemaand
Juni	We(i)demaand, Zomermaand
Juli	Hooimaand
Augustus	Oogst, Oust
September	Pietmaand, Herfstmaand
October	Zaaimaand, Wijnmaand
November	Slachtmaand, Smeermaand
December	Wintermaand, Hardemaand, Joelmaand, Kerstmaand

In de parochieregisters komen de maanden in het Latijn voor. Hier moet gewaarschuwd worden voor de gebruikte afkortingen :

VII-ber of 7ber (genitief : -bris) : september
VIII-ber of 8-ber : oktober
IX-ber of 9-ber : november
X-ber of 10-ber : december

het

RUSTHUIS

HOEGAARDEN "RUSTHUIS."

Het Rusthuis

van

Hoegaarden

(Stichting Vandertaelen - Van Nerum 1883)

door Hubert VAN NERUM

INHOUD

1. *De oudste gegevens.*
2. *De nieuwe eigenaar.*
3. *De Brabantse vlag.*
4. *Hun enige zoon.*
5. *Een kwart eeuw geluk en voorspoed.*
6. *Aandeel in het gildeleven.*
7. *In de politiek.*
8. *Overlijden van de Meester des Huizes.*
9. *De zoon volgt zijn vader op.*
10. *Volledig ten dienste van de Gulden Lelie.*
11. *In eenzaamheid.*
12. *Een edelmoedig besluit.*
13. *Haar overlijden.*
14. *Uitvoering van het testament.*
15. *Bescherming over het Rusthuis.*
16. *Besluit.*

Uitgegeven door de Studie- en
Navorsingscommissie van het
Nieuwhuys-museum te Hoegaarden.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Parochieregisters van Hoegaarden.

Bevolkingsregisters van Hoegaarden.

Aendraghte der inwoonders 2de Sectie « Gete ».

Jaar V (1797).

Kadastrale Legger Popp 1850.

Histoire des Communes Belges « Hougaerde » (Alph. Wouters).

Recits Historiques et légendes de Tirlemont (J.B. Nijs) 1900.

Geschiedenis van Hoegaarden (Pr. J. Vander Velpen) 1959.

Archief der V Geslachten van Hoegaarden

— *Afstammingsstaten Struys-H. Sweerts-Van Nerum.*

— *Collateursboek der deken H. Peeters stichting.*

Familie-archief der Guden Lelie

— *Memorieschriften Elisabeth Van Nerum.*

— *Memorieschriften Dr J.B. Van Nerum.*

— *Raadboek der Gulden Lelie.*

Familieschoon jg 1965 nrs 67-68-69.

Notariële akten a Speculo Tienen 1830 en Swinnen Tienen 1874.

Beraadslagingen van Schepencollege en gemeenteraad van Hoegaarden.

Gemeente-archief « Openbare Onderstand » Hoegaarden.

Jaarverslagen van 't Nieuwhuys-Museum-Hoegaarden.

1. DE OUDSTE GEGEVENS

In de Tiense straat te Hoegaarden, op de plaats waar nu het St Jozef-Rusthuis staat, bevond zich in de XVIIIe eeuw " een Huys met eene stagie en vier vensters, eene brouwerije in voeghe voor gebruyck, hof, block en aanhanck, groot ses dagmaelen regenoten den steenwegh op Thienen... ".

Deze woning die bij de grootste huizen van het dorp werd gerekend, stond in het jaar V van de Franse revolutie als eigendom vermeld van Brouwer Joannes Franciscus Vandermolen, die op zijn beurt tot de grote eigenaars van Hoegaarden behoorde.

Vermits hij dit huis in 1797 als zodanig aangaf om de grondtaksen te laten berekenen, had hij het al veel langer in bezit en zou het reeds rond 1765 hebben bewoond, bekomen uit de nalatenschap van zijn ouders, na uit de onverdeeldheid te zijn getreden met zijn broeders en zusters.

Joannes Franciscus Vandermolen werd gedoopt te Hoegaarden op 2 juli 1722, als tiende kind en zesde zoon van Meester-Brouwer Bernard Vandermolen uit het groot " paenhuys " (voormalige brouwerij Loriers) en Barbe Windelincx uit Grimde bij Tienen, onderscheidenlijk gestorven in 1743 en 1761.

Op 19 maart 1762 trad hij in het huwelijk met de brouwersdochter Anna Catharina Struys, geboren 24 april 1736 als kind van Brouwer en Schepen Hendrik Struys uit Houtem St Catharina (stichter van de Struysgilde in het kader der V Notabele Geslachten van Hoegaarden) en van Elisabeth Sweerts (dochter van Meester-Brouwer en Schepen Servatius Sweerts uit de Paradijshoeve en van Catharina Peeters uit de Cruysblock en de zuster van Servaes Sweerts, griffier uit de Regentie).

Door zijn huwelijk met een dochter uit deze " eersaeme " geslachten, trad hij toe tot de groep der bevoorrechte Schepen-families, die te Hoegaarden de scepter zwaaiden en alle bestuurstegels in handen hielden. Behorend tot de machtige

brouwersgilde werd hij dan ook snel in de dorpspolitiek betrokken, en werd gezworene in de Dorpsraad, functie die hij nog steeds bekleedde in 1789, toen te Hoegaarden de revolutionaire troebelen tegen de oude geslachten losbraken.

Hij overleed op 28 augustus 1812 en had twee zonen en zes dochters. De tweede zoon, ook Joannes Franciscus genaamd, geboren op 8 november 1764 en in 1786 getrouwd met Elisabeth Pareng uit Tienen, kwam na de dood van zijn ouders in het bezit van voornoemd eigendom. Doch hij had zich te Overlaar gevestigd en gaf het huis in de Tiense straat, dat de naam van " Pannenhuis " droeg, in huur uit. Later in 1830 werd het verkocht aan hun neven Constant Vandertaelen en Elisabeth Van Nerum.

2. DE NIEUWE EIGENAARS

Op 26 juli 1830 verschenen Constant Vandertaelen en Elisabeth Van Nerum ter studie van Notaris Cornelius Ferdinand a Speculo te Tienen, om hun huwelijkskontrakt (alles aan de langstlevende) af te sluiten en ook om zich het " Pannenhuis " aan te schaffen en op hun naam te zetten. Zij stamden alle twee uit rijke families, die een goede bruidschat hadden meegegeven.

En op 4 augustus 1830 greep te Hoegaarden in de Sint Gorgoniuskerk hun huwelijk plaats, dat door Pastoor Jacobus Sweerts (kleinkozijn van Vandertaelen en oom van Elisabeth Van Nerum) werd ingezegend. Op het gemeentehuis (dat was destijds in het huidig museum) in de Raadzaal (eerste verdieping), werd het burgerlijk huwelijk voltrokken door Burgemeester Joseph Philippe de Zangré (oom van Elisabeth Van Nerum). Als getuigen traden op : François Lodewijckx, gemeentesekretaris, Petrus Debroeck, onderwijzer, Henri en Joseph Lintermans, haar kleinkozijs.

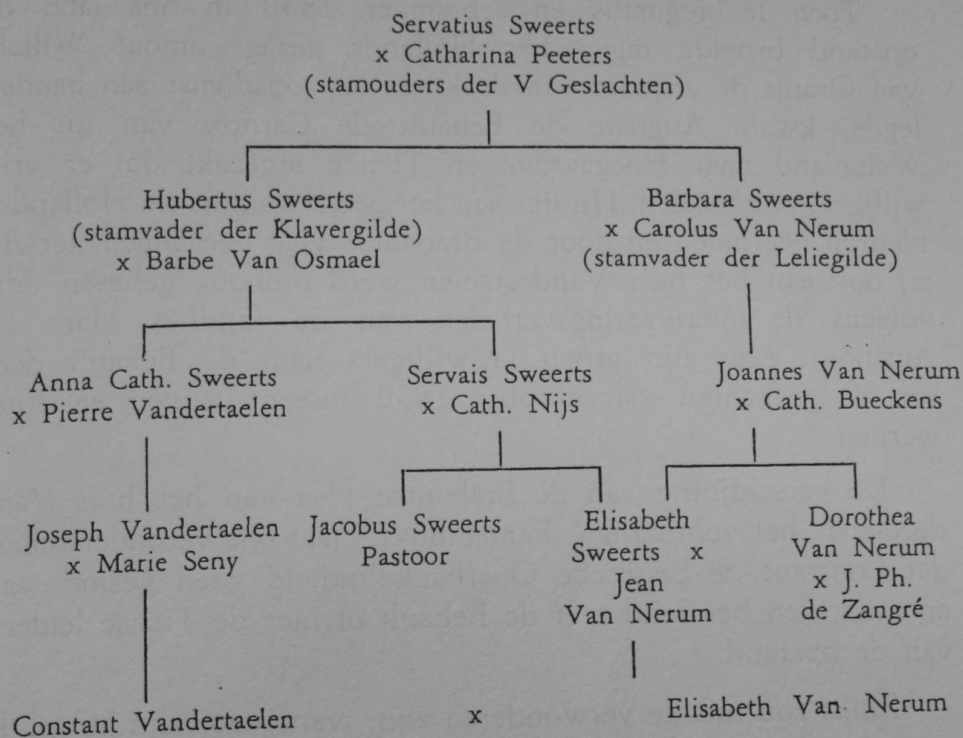
Zij vestigden zich in hun nieuwe woonst, die vanaf dat oogenblik " Huis Vandertaelen " genaamd werd en lieten het gebouw restaureren en rijkelijk verruimen. Zo ontstonden de brede inkomhall met eiken trap, vier ruime woonplaatsen, een koetshuis met stal en hooizolder (huidige kapel) en een uitspan (nieuwe zitplaats der ouderlingen tegen de straat). De moeder van Elisabeth (weduwe Jean Van Nerum-Sweerts) kwam bij hen inwonen tot aan haar dood in 1839.

Constant Servais Vandertaelen werd te Leuven geboren op 31 juli 1803 als zoon van Joseph Josse Vandertaelen, hoogleraar in de medecijnen aan de Leuvense Universiteit en van Marie Josephe Seny en als kleinzoon van Pierre Josse Vandertaelen, geneesheer te Tienen en Anna Catharina Sweerts uit Hoegaarden (dochter van Hubertus Sweerts, gezworene-rekenplichtige in de Dorpsraad en stamvader van de Groene Klavergilde, beorend tot de V Geslachten).

Pierre Joseph Vandertaelen, de oudste broeder van Constant was Vrederechter te Leuven en zijn andere broeder Hubert Joseph geneesheer in dezelfde stad.

Anne Elisabeth Van Nerum zag het levenslicht te Hoegaarden op 8 september 1808 als dochter van Brouwer Jean Van Nerum en Elisabeth Sweerts (kleindochter van de gezworene Hubertus Sweerts) en als kleindochter van Joannes Van Nerum, Notaris, brouwer en Schepen in de Regentie (zoon van Meester-Brouwer en Schepen Carolus Van Nerum, stamvader van de Gulden Leliegilde). Elisabeth was slechts 15 maanden oud toen haar vader stierf.

Gezien zij Hubertus Sweerts als gemeenschappelijke overgrootvader hadden, was Constant Vandertaelen met zijn klein-nicht getrouwd, zoals blijkt uit onderstaande afstammingsstaat. Bijgevolg behoorde Elisabeth Van Nerum zowel tot de Groene Klavertak als tot de Gulden Lelie, terwijl Constant Vandertaelen door zijn huwelijk ook bij de Leliegilde werd opgenomen. Zij waren dus beiden rechtstreekse bloedafstammelingen uit de V Geslachten van Hoegaarden, waarvan hun gemeenschappelijke voorouders opklommen tot in de Oude Vroedschap.

Constant Vandertaelen was zakenman en partikulier en liet ook de oude brouwerij terug in werking stellen, waarvoor hij tot in 1853 brouwpatent betaalde en oefende bovendien met de hulp van knechten het landbouwersberoep uit.

Zij hadden volgend personeel in dienst :

- Pierre Dondas uit Geetbets, geboren in 1799
- Antoine Dekock uit Hoegaarden, geboren in 1802
- Marie Elisabeth Vanhulst uit Meldert (weduwe van Joseph Faisant) geboren in 1805
- en later ook nog Pierre Drossart uit St Jans Geest geboren in 1822.

3. DE BRABANTSE VLAG

Toen in augustus en september 1830 in ons land de opstand broeide tegen het Hollands gezag, omdat Willem van Oranje de vrijheid van drukpers en godsdienst aan banden legde, kwam Auguste de Behault de Carnois van uit het Walenland naar Hoegaarden en Tienen afgezakt om er vrijwilligers te ronselen. Hij liet aan het gemeentehuis de Hollandse kleuren neerhalen en door de Brabantse vlag vervangen, terwijl zij ook aan het huis Vandertaelen werd omhoog gehesen (dit volgens de overleveringsverhalen van de families Maes en Ausloos). Met zijn groep vrijwilligers nam de Behault deel aan de gevechten van oktober 1830 tussen Leuven en Antwerpen.

De verschijning van de Brabantse vlag aan het huis Vandertaelen, het voormalig "Pannenhuis" laat ons veronderstellen dat Constant de Belgische Onafhankelijkheid goed gezind was en misschien bevriend met de Behault of met de Tiense leiders van de opstand.

Zulks zou niet te verwonderen zijn, want voor zijn huwelijk woonde hij immers te Tienen waar hij een zakenagentschap had en Luitenant was van de Schuttersgilde St Joris zodat hij vanzelfsprekend nog onder de invloed leefde van deze stad, waar hij allerlei vooraanstaande personen kende.

4. HUN ENIGE ZOON

Uit het huwelijk Vandertaelen x Van Nerum sproot slechts één zoon, Henri, geboren op 5 maart 1832 en de volgende dag ten doopsel gehouden door zijn peter en meter :

- Henri Van Nerum, geneesheer en oud-burgemeester te Hoegaarden zijn oud-oom (oom en voogd van zijn moeder).
- Marie Josephe Seny, zijn grootmoeder.

Henri was de enige afstammeling in leven uit de stamvertakking van Joannes Van Nerum, waarop eens alle fortuin zou overgaan en alle hoop was gericht.

5. EEN KWART EEUW GELUK EN VOORSPOED

In betrekking met haar huwelijksleven schreef Elisabeth Van Nerum in haar memorieschriften het volgende: "Contracté mariage le 4 VIII 1830 avec Constant Vandertaelen né à Louvain en 1803 et issu des familles Vandertaelen et Seny, j'ai eu pendant un quart de siècle la vie d'une épouse d'un homme d'affaires, pleine de bonheur et de prospérité".

Dat het echtpaar Vandertaelen x Van Nerum bemiddelde mensen waren, blijkt voldoende uit al hun grondbezittingen waarvan een groot deel later bij testament aan de gemeente Hoegaarden werd geschonken. Volgens de Kadastrale Legger Popp, art. 938 bezaten zij 96 a 80 ca land onder Houtem, 7 ha 46 a onder Overlaar, 4 ha 80 a 40 ca in de dorpskom, waaronder hun huis met aanpalend goed, groot 13 a 20 ca, 1 ha 39 a 40 ca onder Nerm, 77 a 80 ca onder Schoor, 42 a 80 ca onder Kerkoverlaar, 5 ha 42 a 70 ca over de Gete, 2 ha 51 a 50 ca te Altenaken, 1 ha 1 a 50 ca onder de sectie N, hetzij in totaal 24 ha 78 a 90 ca.

Bovendien zou Elisabeth na 1860 ook nog een huizenblok hebben gekocht van de familie Coenegras, gelegen naast het huidige gemeentehuis van Hoegaarden met een aanpalende schuur in de A. Putzeysstraat. Deze blok, volgens een muursteen daterend van 1689, zou door Elisabeth achteraf geschonken zijn geweest aan haar petekind en achterkleinkozijn Gorgon Van Rickstal (uit de Groene Klavergilde), langswaar de schuur overging op diens zuster Jeanne van Rickstal, (Gustave Vervoort).

6. AANDEEL IN HET GILDELEVEN

Nopens haar afstamming uit de geslachten, haar geboorte en jeugdijaren, schreef Elisabeth Van Nerum in haar memorieschriften het volgende:

“ Comme mon père mourut XV mois après ma naissance, c'est ma mère qui m'a donné une éducation chrétienne, pleine d'admiration et de respect pour ma famille.

Suivant un profond désir de mon père regretté, elle m'a raconté la belle histoire de nos deux familles à un cœur, dont je suis le couronnement. Ma mère m'a délaissé une broderie contenant les armes de ces deux familles. ”

Zij moet wel geweldig fier geweest zijn op haar afstamming uit de families Van Nerum en Sweerts, waarvan beweerd werd dat zij met hetzelfde hart beminden en waarvan Elisabeth zich zelf de bekroning noemde. In haar schriften liet zij ten andere een gekleurde pentekening na van een hart waarin haar afstamming stond aangegeven, met de vermelding “ Deux familles, un cœur ”.

In 1828 bij de 50ste verjaring van de Gulden Lelie, werd besloten een familie-grootboek in te stellen. De toenmalige ouderdomsdeken Henricus I, oom en voogd van Elisabeth Van Nerum, stelde hiervoor zijn twintigjarig nichtje aan.

Ziehier wat zij hierover schreef :

“ Sur demande de mon oncle Henri et suivant un dernier désir de feu mon père, j'ai commencé en 1828 a rassembler les mémoires de famille. Ce travail fut entreprit par suite d'une décision du Conseil de la Confrérie dit “ le lis d'or ” et à l'occasion de son 50ème anniversaire. Ces mémoires ont été dressées à l'aide des notes déjà établies antérieurement par les membres du dit conseil et en collaboration étroite avec le Docteur J. Bt. Van Nerum et d'autres apparentés.

Un pèlerin de passage les à inscrit en caractères d'art sur du parchemin et furent présentées à la famille en 1838. Mais lors d'un incendie survenu en 1854 la partie majeure de ce chef d'œuvre fut détruite par les flammes. Une partie minime seulement à pu être reconstituée, avec l'aide de Monsieur le Curé (E.H. Deelen) ”.

Uit dit memorieschrift vernemen wij, dat Elisabeth Van Nerum in 1828, volgens de laatste wens van haar vader en op aanvraag van haar oom, ingevolge een beslissing van de Raad der Gulden Lelie ter gelegenheid van haar 50 jarig bestaan, alle familieinlichtingen begon te verzamelen, ten einde de reeds bestaande stamboomgegevens aan te vullen.

Een doortrekkende pelgrim schreef alles in kunstletters op perkament in een grootboek neer, dat in 1838 aan de familie-gilde werd geschonken. In 1854 bij een brand werd het grootste gedeelte van dit boek vernietigd en kon er slechts een miniem deel terug worden samengesteld.

Ook Constant Vandertaelen trad actief in het gildeleven op. In september 1827 toen Joannes Sweerts (oom van Elisabeth) was gestorven, die vanaf 1819 als 2de Collateur fungeerde in de studiebeurzenstichting van Deken H. Peeters (familiefundatie der V Geslachten) viel de keuze op Constant Vandertaelen uit de Groene Klaver, om hem op te volgen. Van 1819 tot 1826 had hij van de beurs genoten om zijn humaniteiten te Tienen te voleindigen en trad een jaar later tot de Fundatieraad toe.

Door wederzijdse bedrijvigheid in de schoot van de familie-gilden, kwamen zij meer met elkaar in kontakt, waardoor een geheime idylle ontstond, die later tot een huwelijk uitgroeide.

In 1841 werd Constant Vandertaelen bovendien tot Griffier van de Sweertsgilde uitgeroepen en als Raadsheer in de hoofd-raad van de Confrerie verkozen, ter vervanging van Jean Henri Lintermans (kleinkozijn van Elisabeth), die tot onderdeken was opgeklommen. En van 1848 tot aan zijn dood richtte hij in zijn huis een kamer in, waar de Confrerieraad beraadslaagde.

Hij heeft de Confrerie gediend tijdens de jaren, dat zij ingevolge politieke meningsverschillen een crisisperiode door-maakte, maar steeds heeft hij in eer en geweten beide functies vervuld tot aan zijn dood.

7. IN DE POLITIEK

Door zijn afstamming uit de voormalige Schepenfamilies, die zich in 1741 tot doel hadden gesteld het bewind te Hoegaarden gedurende minstens vijf generaties in eigen geslachten te houden, viel het aan Constant Vandertaelen moeilijk om zich buiten de dorpspolitiek te houden.

Bij het opkomend liberalisme hadden de katholieken van de oude stempel, die conservatief gezind waren, een "Club" gevormd waarvan Vandertaelen aan het hoofd stond, om de gemeente te vrijwaren tegen de progressistische "Clan" van de nieuwe doctrine, die de "Club" als een "alliance monstreuse" betitelde.

Maar in feite waren de "Club" en de "Clan" aanvankelijk niets anders dan twee politieke groepen, die zich in de schoot der V Geslachten hadden gevormd, om elkaar de macht te betwisten, maar met de tijd sleepten zij het ganse dorp achter zich in een hartstochtelijke tweestrijd.

In 1849 werd Vandertaelen tot gemeenteraadslid verkozen, doch de liberale "Clan" diende tegen zijn verkiezing een petitie in. Maar de Bestendige Deputatie weerlegde het protest en bekrachtigde de benoeming van Vandertaelen die in de eed werd gesteld :

" Je jure fidélité au Roi, obéissance à la Constitution et aux lois du peuple Belge ".

Vandertaelen maakte deel uit van de Commissies voor Personenbelasting en onderhoud van de Buurtspoorweg, twee zeer ondankbare taken.

In 1850 kwam hij met zijn politieke vijanden bijna in duel. Dr Jean Bapt. Van Nerum (griffier der Gulden Lelie) daagde hem uit en liet hem zijn wapen kiezen. Het duel zou doorgaan in de "Cluys" in het bijzijn van vier getuigen, twee uit elke partij. Maar tijdig kon deze strijd verhinderd worden.

Toen stelde de "Clan" zich tot doel Vandertaelen te kelderen en bij de partiële verkiezingen van 1851 werd hij niet meer verkozen. Doch in 1854 zon de "Club" op weerwraak en bracht hun leider Vandertaelen opnieuw in de gemeenteraad, waar hij zetelde tot aan zijn dood.

8. OVERLIJDEN VAN DE MEESTER DES HUIZES

Op 7 juli 1856 werden in het huis Vandertaelen alle luiken gesloten, want de "Meester des Huizes" was schielijk overleden in de ouderdom van 53 jaar, ingevolge een hartcrisis. Zijn dood werd ten gemeentehuis aangegeven door zijn hoeveknecht, Antoine Dekock, en zijn gebuur, schoenmaker Jean Baptiste Geenis.

Constant Vandertaelen kreeg een plechtige uitvaart, bijgewoond door vele familieleden, vrienden en kennissen. Hij werd ten grave gedragen door de Confrerie der V Geslachten, de leden van de katholieke Club, de schutters der St Jorisgilde uit Tienen en het gemeentebestuur.

Zijn stoffelijk overschot werd in een familiekelder op het oude kerkhof langs de koorzijde van de Sint Gorgoniuskerk bijgezet, waar zijn rivaal, de liberale Burgemeester Alexandre Putzeys, een treffende lijkrede uitsprak.

De Gloriette in de Doelstraat

De schitterende en pronkzuchtige 18e eeuw, de "gouden eeuw der verlichting" genaamd, betekende voor Hoegaarden een tijd van ongeëvenaarde bloei, dank zij de talrijke bedrijvige brouwerijen.

Ook het illustere kapittel en de bouw van de trotse Sint Gorgoniuskerk getuigen van een intellectuele kunstminnende elite uit die tijd. Historische monumentale herenwoningen rezen op en bleven de grote aantrekkelijkheid van Hoegaarden vormen.

Onder de meest typische valt dadelijk het herenhuis van Carolus Van Nerum op, gelegen in de Pastorijstraat. Met zijn indrukwekkende poort en duiventil, bekroond met een mansardedak en wapenschild waarin het jaartal 1747 staat vermeld, vormt het een waardevol geheel, dat samen met het woonhuis een prachtstuk uitmaakt en sedert het begin van vorige eeuw als pastorij dienst doet.

Achteraan in de tuin, die toegang biedt tot de Doelstraat, pronkt een mooi paviljoentje in zuivere regencestijl.

Het hele domein, oorspronkelijk behorend tot de Cruysblock der Sweertsen en latere patriciërsverblijfplaats van en gebouwd door Meester-Brouwer en Schepen Carolus Van Nerum, is sedert de Franse revolutie bezit van de gemeente geworden en werd bij K.B. van 25 maart 1938 door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen geklasseerd.

Het typisch 18e eeuwse paviljoen vertoont een zeldzame bouwkundige waarde. Dit zomerhuisje, ook tuinkoepel of gloriette genaamd, is van Luikse inspiratie. Begrijpelijk gezien Hoegaarden destijds onder de Luikse Prinsbisschoppen ressorteerde.

Het vertoont een vierkante plattegrond met afgeschuinde hoeken en werd in baksteen opgetrokken, behalve de plint, de deur- en vensteromlijstingen, evenals de sierlijke hoekpilasters, die uit zuivere witte Gobertangesteente bestaan.

Het geheel is bedekt door een prachtige koepel met acht vlakken rustend op een stevig eiken geraamte en bekroond door een bevallige peer. Aan de zijde van de tuin bestaat de ingang van dit kleinnood uit een poortje met gedrukte boog, waarboven een nis staat met een mooie Flora (bloemengodin), kenmerk uit de 18e eeuw. Zij is het zinnebeeld van de lente en houdt een bloemenkorfje in de handen.

Het beeld, in gebakken aarde, is een meter hoog en harmoniseert helemaal met de lijnen van de architectuur. Het verduidelijkt de bestemming van het paviljoen en spreekt de taal van de tijd waarin het is ontstaan.

Doch van het rijke stukwerk der zoldering bleef enkele jaren geleden nog slechts de bewogen en asymmetrische schelp over, die er het heerlijk middenmotief van vormde. Ook de Lodewijk XV zoldering geraakte in slechte staat, terwijl de schalies van het dak vielen, waardoor de eikenplanken van het timmerwerk bloot geraakten, ten prooi aan regen, verrotting, barsten enzomeer.

In januari 1967 stortte het torentje in en sleepte een gedeelte van de kroonlijst mee. Meermaals werd de toestand aangeklaagd en zelfs de pers bracht er lange artikels over, maar helaas, alles bleef tevergeefs.

Onder impuls van de familie-gilde Van Nerum trad het Museum van Hoegaarden in 1969 bemiddelend op bij Dr. Weyns, Conservator van het Openluchtmuseum van Bokrijk en lid van de Commissie voor Monumenten en Landschappen. Er kwam eindelijk schot in de zaak.

Dr. Weyns kwam naar Hoegaarden en bewerkte in 1970 de restauratie van dit zeldzaam paviljoen en waardevol gebouw, dat een zuivere toeristische en historische merkwaardigheid vormt.

In de 19e eeuw waren dergelijke tuinkoepels reeds zeer schaars, thans moet men ze ver gaan zoeken. Hoegaarden bezit zulke koepel en mag er fier op gaan.

De gloriette en haar omgeving werden volledig geres-
taureerd

paviljoen voor de restauratie
voorzijde (doelstraat)

na de restauratie (achterkant)

PELMAW 71

Het Prieeltje in de Doelstraat / Foto med

Nieuwhuys met studie van geschiedenis zomerhuisjes

■ HOEGAARDEN

De Studie- en navorsingscommissie van het museum «t Nieuwhuys» heeft zich verdiept in de geschiedenis van de Hoegaardse «gloriettes», speelhuisjes, zomerhuisjes of paviljoenen, waarvan de bekendste in de Doelstraat staat.

In de eerste helft van de 18de eeuw werden te Hoegaarden enkele «zomerhuyskens» gebouwd naar Luikse stijl, om zich te verheffen en onderscheiden van andere gemeenten.

In totaal repertorieerde de studiegcommissie er 6, waarvan slechts 3 de alles vernielende tand des tijds overleefd hebben.

De bekendste is de «gloriette» in de tuin van de pastorie aan de zijde van de Doelstraat, rechtover de gemeenteschool. Vroeger was de pastorie, met speelhuisje, eigendom van Schepen-Brouwer Carolus Van Nerum, één van de rijkste brouwers uit het dorp. Ze werd gebouwd in 1747. In 1831 kocht de gemeente het gebouw officieel als pastorie. Het speelhuisje werd geïncasseerd en gerestaureerd en staat thans bekend als «Prieeltje».

Ook naast de Sint-Lambertuskerk te Groot-Overlaar, nu weliswaar Tienen, maar in vroeger

tijden, Hoegaards grondgebied staat een gloriette. Deze gloriette werd gebouwd door Henricus Vandermolen, pastoor van Overlaar, Bost en Rommersom, zoon van schepen-brouwer Vandermolen, uit de 11.000 Maagden, één van de rijkste families van het bierdorp.

Naast het oud Romaans kerkje van Overlaar staat een huisje waar de «gloriette» in is verwerkt. Het huis staat nu al meer dan 30 jaren leeg. De gloriette vertoont veel gelijkenis met een verdwenen prieel uit de Cruysblok, de huidige hoeve Cipers. Deze gloriette werd na de tweede wereldoorlog afgebroken.

In de bekende hoeve Peten te Houtem, staat nog een gloriette. Het is niet geweten wie ze bouwde, of wie toen in de hoeve woonde. Het zomerhuisje staat er nog steeds. Twee andere glorietten uit het begin van de 18de eeuw zijn ondertussen verdwenen: die van Coenegras, gelegen aan de Stoopkensstraat, waar nu de houtmagazijnen Vandermolen staan, en een laatste in de Doelstraat in het Spaerencampshoff, huidig eigendom Raddoux-Van Nerum. Het is door een oud document van pastoor Henri Van Autgaerden uit Overlaar, geboren in 1742, dat het aantal Hoegaardse glorietten bekend raakte. —

HCH